

Voice Quality and Characterization in Dubbing: The Case of *Sherlock* in Persian Dubbing

Sima Imani

Department of English, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Masood Khoshsaligheh¹

Department of English, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Received: 22 June 2019 Accepted: 30 August 2020

Abstract

Dubbing is the prevalent modality of audiovisual translation in Iran. Although dubbing uses both acoustic and visual channels, the acoustic dimension has not been thoroughly researched. Since dubbing primarily deals with voice, researching paralinguistic code (e.g., voice quality and tone) is of primary significance as changes in voice quality play a pivotal role in recreating the character differently in the dubbed version and affect dubbing overall quality and audience perception. Therefore, this mixed-methods research aims to determine effects of voice quality change through dubbing on characterization from audiences' viewpoint by examining the official Persian dubbing of the BBC One's *Sherlock* series. In doing so, Van Leeuwen's (1999) categorization of voice quality characteristics was selected to design a self-made questionnaire and compare the original actor and the dubbing actor's voice qualities. Accordingly, the views of 32 participants were collected and analyzed. Finally, the comparison of the actor and dubbing actor's voice quality characteristics showed that out of seven pairs of voice quality features (tension, breathiness, vibrato, nasality, roughness, loudness and pitch), the dubbing actor's voice was similar to that of the original actor in only four features, and it was different in three features (roughness, loudness and pitch). Based on the current research findings, these slight changes in the dubbing actor's voice quality resulted in minor changes in the dubbed version's characterization, as it made the dubbed character look more aggressive and less attractive to the target audiences' eyes. The results suggest that voice is a significant quality issue for the audience and the right choice of dubbing talent can enhance audience reception of cinematic products.

Keywords: Audiovisual Translation, Dubbing, Dubbing Actor, Characterization, Media Translation, Voice Quality

1. Corresponding Author. Email: khoshsaligheh@um.ac.ir

کیفیت صدا و شخصیت پردازی در دوبله: مورد پژوهی دوبله رسمی فارسی سریال شرلوک

سیما ایمانی (گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

مسعود خوش سلیقه* (گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

چکیده

دوبله رایج‌ترین شیوه ترجمه دیداری شنیداری در ایران است. با وجود اینکه دوبله دارای دو کانال دیداری و شنیداری است، پژوهش‌های محدودی بر روی کانال شنیداری دوبله صورت گرفته است؛ حال آنکه بررسی عوامل فرازبانی دوبله (نظیر تن صدا، کیفیت صدا) می‌توانند از موضوعات درخور توجه در کانال شنیداری دوبله باشند؛ زیرا که چنین مسائلی بر روی کیفیت دوبله، انتقال صحیح معنا و برقراری ارتباط با مخاطب تأثیرگذارند. از این رو، پژوهش ترکیبی حاضر بر آن است تا با بررسی دوبله رسمی فارسی سریال شرلوک و نسخه زبان اصلی آن، کیفیت صدای بازیگر را از دیدگاه مخاطبان با دوبله مقایسه نماید و میزان تأثیر تغییر کیفیت صدا بر شخصیت پردازی را تعیین کند. در این راستا، از دسته‌بندی ویژگی‌های کیفیت صدای *ون لوون* (۱۹۹۹) جهت تعیین و مقایسه ویژگی‌های کیفیت صدای بازیگر و دوبله استفاده شد. نظرات ۳۲ شرکت‌کننده به دو صورت کیفی و کمی جمع‌آوری و تحلیل شد. نتایج به دست آمده نشان داد که از مجموع هفت جفت کیفیت صدا، صدای دوبله با بازیگر در چهار جفت تنش، بازدمی، لرزش و خیشومی‌شدگی مشابهت داشته و در سه جفت خش، بلندی و تن صدا تفاوت معناداری داشته است؛ بنابراین از دیدگاه مخاطبان، بلندتر بودن صدای دوبله نسبت به بازیگر سبب شده است شخصیت دوبله، پرخاشگرتر به نظر برسد. همچنین، کاهش خش صدا و زیر بودن صدای دوبله نسبت به بازیگر، موجب شده از میزان جذابیت شخصیت برای مخاطبان کاسته شود. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که صدا برای مخاطبان دوبله اهمیت بسیاری دارد و

* نویسنده مسئول khoshsaligheh@um.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۴/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۶/۰۹

توجه به انتخاب صدا و شبیه‌سازی صدای اصلی در دوبله، باعث ارتقای کیفیت تجربه سینمایی مخاطبان می‌گردد.

کلیدواژه‌ها: ترجمه رسانه، ترجمه دیداری شنیداری، دوبله، دوبله‌ور، شخصیت پردازی، کیفیت صدا

۱. مقدمه

فیلم‌ها با ترکیب نشانه‌های دیداری و شنیداری، داستانی را برای مخاطب نقل می‌کنند. این انتقال داستان از زبانی به زبان دیگر به کمک شیوه‌های مختلف ترجمه دیداری شنیداری از جمله دوبله صورت می‌گیرد (رمایل^۱، ۲۰۱۲). به اعتقاد چاومه^۲ (۲۰۰۴)، معنا در محصولات دیداری شنیداری از طریق دو مجرای دیداری و شنیداری به مخاطبین انتقال می‌یابد. از مجموع ۱۰ نشانه نظام طبقه‌بندی شده توسط چاومه، شش نشانه نظام در مجرای تصویری قرار می‌گیرند که عبارت‌اند از: شمایل‌شناختی^۳، تصویرنگاشتی^۴، برداشت^۵، تحرک^۶، گرافیکی^۷ و نحوی^۸. چهار نشانه نظام زبانی^۹، فرازبانی^{۱۰}، موسیقایی^{۱۱} و آوایی^{۱۲} نیز در مجرای شنیداری جای می‌گیرند. «از میان ده نشانه نظام ارائه شده توسط چاومه، تنها یک نشانه نظام مربوط به مسائل زبانی است که نشان‌دهنده چرخشی شگرف از هنجارهای مرسوم در مطالعات ترجمه است» (ماندی^{۱۳}، ۲۰۱۳، ص. ۲۷۸). یکی از نشانه‌های موجود در مجرای شنیداری، نشانه نظام فرازبانی است که محققان حوزه ترجمه دیداری شنیداری می‌توانند به

1. Remael
2. Chaume
3. iconographic code
4. photographic code
5. planning code
6. mobility code
7. graphic code
8. syntactic code
9. linguistic code
10. paralinguistic code
11. musical and sound effect code
12. sound arrangement code
13. Munday

بررسی چگونگی انتقال ویژگی‌های فرازبانی نظیر کیفیت صدا و ویژگی‌های آن همانند بلندی صدا، تُن صدا، ریتم و غیره که در فرآیند دوبله از زبانی به زبان دیگر منتقل می‌شوند، پردازند (چاومه، ۲۰۱۲).

از میان انواع ترجمه دیداری شنیداری در ایران، عمده بازار در اختیار دوبله و برصدا^۱ است. تقریباً تمام فیلم‌ها و سریال‌ها برای پخش از رسانه ملی دوبله می‌شوند (خوش‌سلیقه و عامری، ۲۰۱۴؛ ۲۰۱۶)؛ بنابراین، با توجه به عرصه پررونق و پرمخاطب (میلیونی) این شیوه ترجمه در ایران، پژوهش در حوزه دوبله اهمیت ویژه‌ای دارد. چنانکه تعداد قابل‌قبولی پژوهش با بررسی جنبه‌های مختلف دوبله انجام شده‌اند (خوش‌سلیقه و محمدعلیزاده، ۱۳۹۸؛ مهدیزادخانی و خوش‌سلیقه، ۱۳۹۶؛ نعمتی‌لمفجانی، ۱۴۰۱). اهمیت مباحث شنیداری در این است که دوبله در وهله اول با صدا سروکار دارد. یکی از مواردی که بیننده از دوبله انتظار دارد، انتخاب صدای متناسب با شخصیت فیلم است (عامری، خوش‌سلیقه و خزاعی‌فرید، ۲۰۱۸). چاومه (۲۰۱۲) بر این باور است که انتخاب دوبله مناسب یکی از عوامل تضمین‌کننده موفقیت دوبله است؛ زیرا در این شیوه ترجمه، تغییر عوامل فرازبانی نظیر کیفیت صدا می‌تواند معنای کلماتی را که توسط دوبله‌ور ادا می‌شوند را عوض کند (بوسو^۲، ۲۰۱۵)؛ بنابراین، از جمله عواملی که شخصیت فرد را به مخاطب می‌شناساند، صدای او است. در واقع، حالات چهره و حرکات بدن به همراه صدا می‌توانند تفکرات و احوالات درونی فرد را برای مخاطب آشکار سازند (بوسو، ۲۰۱۵)؛ بنابراین، در صورت انتخاب دوبله‌وری با کیفیت صدایی کاملاً متفاوت از بازیگر اصلی با توجه به اینکه صدا بخشی از هویت فرد را تشکیل می‌دهد- ممکن است جنبه‌هایی از ویژگی‌های شخصیتی وی کم‌رنگ‌تر و یا پررنگ‌تر شوند، تغییر کنند و یا حتی از بین بروند. تمام این تغییرات، درک بیننده از شخصیت فرد را تغییر می‌دهند.

1. voice-over

2. Bosseaux

پژوهش حاضر به بررسی موضوع جدید تغییر کیفیت صدا در دوبله و تأثیر آن بر شخصیت‌پردازی می‌پردازد. با بررسی مطالعات صورت‌گرفته در این حوزه به نظر می‌رسد که علی‌رغم اهمیت مباحث شنیداری، مطالعات بسیار کمی به پژوهش بر روی کانال شنیداری و عوامل فرازبانی دوبله پرداخته‌اند. دلایل مختلفی برای این امر می‌توان برشمرد، از جمله محدودیت و دشواری‌های سنجش و مقایسه عوامل فرازبانی (نظیر کیفیت صدای افراد). برای غلبه بر این محدودیت، نویسندگان پژوهش حاضر از الگوی «ون لوون»^۱ (۱۹۹۹) که صدای افراد را به هفت جفت ویژگی و چهارده زیر ویژگی تقسیم نموده است، بهره بردند. پرسش‌های مطرح‌شده در پژوهش حاضر به این شرح‌اند:

۱. چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی میان صدای بازیگر و دوبلور شخصیت

شرلوک وجود دارد؟

۲. آیا تغییر کیفیت صدا در دوبله، منجر به تغییر در شخصیت‌پردازی سریال

شرلوک شده است؟

پژوهش ترکیبی حاضر در ابتدا می‌کوشد تا با استفاده از داده‌های کیفی به پرسش اول پژوهش پاسخ دهد و در ادامه، برای پاسخ به پرسش دوم برای رد یا تأیید فرضیه صفر با گزاره «بین صدای بازیگر و دوبلور در هر ویژگی تفاوت معناداری وجود ندارد» از آزمون‌های آمار استنباطی استفاده می‌شود.

۲. پیشینه پژوهش

همان‌طور که بازیگران از طریق بازی‌شان می‌توانند احساسات متفاوتی از جنس هم‌دلی، هم‌دردی، بی‌تفاوتی تا انزجار را در مخاطبان برانگیزانند، از صدای خود نیز به‌عنوان ابزاری در جهت نمایش ویژگی‌های شخصیتی و تأثیرگذاری هرچه بیشتر بر مخاطب استفاده می‌کنند (ولمر و زابالباسکو^۲، ۲۰۱۴). «نوع لباس پوشیدن، راه رفتن، ژست‌های حرکتی تا حد زیادی شخصیت فرد را معرفی می‌کنند؛ اما بیان و شیوه به

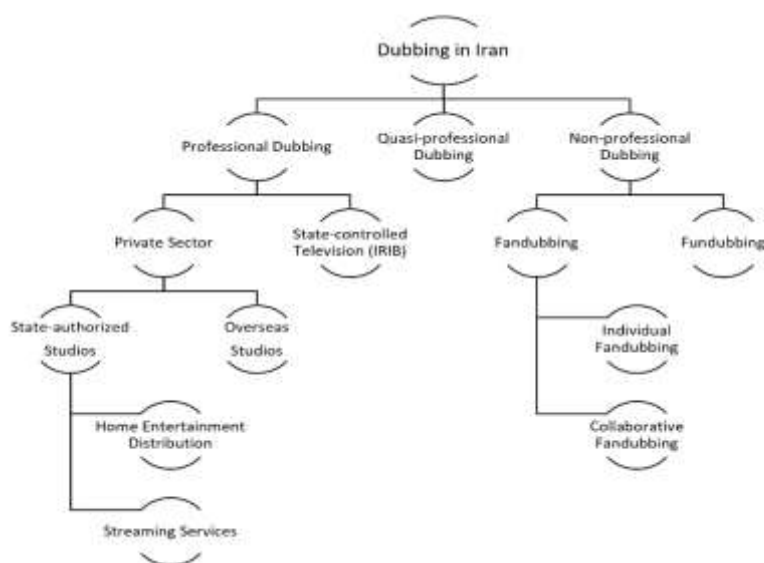
1. Van Leeuwen

2. Voellmer & Zabalbeascoa

کار بردن کلمات، لحن، زیروبم بودن صدا و ریتم گفتار، عمق افکار، اندیشه و باورهای وی را انتقال می‌دهد» (چوبینه، ۲۰۱۰، ص. ۶۴). به اعتقاد چکاخچیرو^۱ (۲۰۱۶)، بخشی از معنای جملات در محاوره از طریق لحن، اشارات غیرکلامی و صدا انتقال می‌یابد. اهمیت صدا آنقدر زیاد است که دیاس سیتاس و آندرمن^۲ (۲۰۰۹) حذف کیفیت صدای بازیگر در دوبله را از جمله معایب مهم آن می‌دانند و به همین دلیل، زیرنویس را بر دوبله ترجیح می‌دهند.

۱.۲. مروری بر مطالعات مبتنی بر بُعد شنیداری دوبله

دوبله در جهان در سطوح مختلف حرفه‌ای و غیرحرفه‌ای برای بومی‌سازی محتوای چندرسانه‌ای مختلفی مانند، فیلم، سریال و بازی‌های رایانه‌ای استفاده می‌شود. همان‌طور که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود، انواع متفاوتی از خدمات دوبله برای ارائه برنامه‌های دیداری-شنیداری خارجی در ایران وجود دارد (خوش‌سلیقه، ۲۰۲۲).

نمودار ۱. گونه‌شناسی دوبله در ایران (خوش‌سلیقه، ۲۰۲۲)

1. Chakhachiro
2. Cintas & Anderman

بوسو (۲۰۱۵) معتقد است دوبله دارای سه بُعد زبانی، دیداری و شنیداری است و باید هر سه بُعد آن به‌طور همه‌جانبه مورد بررسی قرار گیرد. به اعتقاد وی، بیشتر مطالعات صورت‌گرفته در حوزه ترجمه دیداری شنیداری بر بُعد زبانی دوبله متمرکز بوده‌اند و از بررسی سایر ابعاد آن غافل مانده‌اند.

پتیت^۱ (۲۰۰۴) نیز به پیچیدگی و دشواری‌های ترجمه متون دیداری شنیداری به دلیل وجود اجزای کلامی و غیرکلامی اشاره نموده و توجه پژوهشگران را به تأثیر عوامل غیرکلامی بر زیرنویس و دوبله جلب می‌کند؛ بدین صورت که در جنبه غیرکلامی به بررسی تأثیر تَن صدا بر معنای کلمات می‌پردازد و با طرح نمونه‌هایی نشان می‌دهد که زیرنویس قادر به رساندن معانی و احساساتی که از طریق تَن صدا برداشت می‌شوند، نیست؛ درحالی‌که دوبلور، این معانی را با به کار گرفتن تَن مناسب به مخاطب انتقال می‌دهد.

بوسو (۲۰۱۹) در مقاله‌ای دیگر با هدف تأکید بر اهمیت مبحث انتخاب صدا در دوبله، به پژوهش در مورد دوبلوران فرانسوی جولیان مور^۲ می‌پردازد. ۱۱ دوبلور فرانسوی متفاوت از ابتدای هنرنمایی مور در فیلم‌ها به‌جای وی سخن گفته‌اند. در چهار فیلم وی که همگی طی یک سال پخش شده‌اند، چهار دوبلور متفاوت به‌جای مور صحبت کرده‌اند. بوسو تأثیر تغییر صدای دوبلوران را با استفاده از مفهوم «ناملموس^۳ فروید» واکاوی نموده و بر این باور است که در صورت انتخاب صدایی مشابه با صدای اصلی بازیگر، ممکن است ناملموس بودن صدای دوبله کم‌تر احساس شود.

سنچز مومپین^۴ (۲۰۱۹) نیز در پژوهشی تَن صدای پنج شخصیت اصلی را با تَن صدای دوبلوران آنها در قسمت ۱۷ هر فصل (درمجموع تَنه قسمت) از سریال آشنایی با مادر^۵ (۲۰۱۴-۲۰۰۵) در پیکره‌ای ۷۲۰ جمله‌ای (۳۶۰ جمله به زبان انگلیسی و

-
1. Pettit
 2. Julianne Moore
 3. uncanny
 4. Sánchez-Mompeán
 5. *How I met your mother*

۳۶۰ جمله به زبان اسپانیایی) مقایسه کرد. نتایج بررسی‌های وی نشان داد که در ۲۱۴ مورد (۵۹/۴ درصد) از مجموع ۳۶۰ جمله دوبله‌شده به زبان اسپانیایی، دوبلوران در شبیه‌سازی تُن صدا مرتکب اشتباه شده‌اند و در نتیجه، محتوای^۱ مورد نظر فیلم اصلی (احساساتی نظیر استهزا و تمسخر، تعجب، علاقه‌مندی و بی‌توجهی) به گونه‌ای متفاوت به مقصد انتقال یافته و این تغییر باعث شده است که بیننده، جنبه طنز کلام را به صورت نسبی درک نموده و یا آن را به طور کامل درک نکند.

اداجی^۲ (۲۰۱۶) نیز با هدف شناخت بیشتر جنبه شنیداری دوبله، پس از مقایسه تعداد لحظات سکوت^۳ انیمیشن ژاپنی *شهر/شباح*^۴ (۲۰۰۱) با شش نسخه دوبله‌شده به زبان کشورهای آمریکا، تایوان، فرانسه، کره جنوبی، جمهوری چک و آلمان به این نتیجه دست یافته است که نسخه دوبله‌شده به انگلیسی آمریکایی، کم‌ترین میزان مکث و سکوت را داشته است و این لحظات سکوت با استفاده از عبارات اضافی^۵ و جلوه‌های صوتی جایگزین گردیده‌اند تا مخاطب آمریکایی که نسبت به مخاطب ژاپنی به سکوت عادت ندارد، ارتباط بیشتری با فیلم برقرار کند.

به‌طور کلی، بیشتر مطالعات صورت گرفته در زمینه عوامل شنیداری در دوبله، تنها بر نظرات و تحلیل‌های فردی پژوهشگران متکی‌اند؛ حال آنکه پژوهش حاضر از نظرات مخاطبان نیز بهره می‌برد. علاوه بر این، باید خاطر نشان کرد که تمام مطالعات پیشین، خارج از بستر ایران انجام شده‌اند.

۲.۲. چهارچوب نظری پژوهش

تعاریف متعددی از کیفیت صدا وجود دارد؛ تعاریفی چون ویژگی‌های همیشه حاضری که در پس صدای فرد قرار دارند، جزئی از آن محسوب می‌شوند، در بیان گوینده نمود می‌یابند و از طریق آنها صدای فرد گوینده از صدای افراد دیگر تمیز

-
1. attitudinal context
 2. Adachi
 3. silence
 4. Spirited away
 5. Fillers

داده می شود (کریستال^۱، ۱۹۹۱). ون لوون (۱۹۹۹) کیفیت صدا را با استفاده از هفت جفت ویژگی: تنش^۲، خش^۳، بازدمی^۴، بلندی^۵، تُن^۶، لرزش^۷ و خیشومی شدگی^۸ به صورت زیر توصیف می کند:

۱- تنش (پرتنش/آرام)^۹: صدای شخص زمانی دچار تنش می شود که وی به دلایلی تحت فشار باشد؛ به عنوان مثال استرس داشته و یا می خواهد برای جمعی سخنرانی کند. در این حالت صدای فرد از طریق فشردن ماهیچه های گلو، تیزتر^{۱۰} می شود؛ اما هنگامی که فرد ماهیچه های گلوی خود را آزاد می کند و صدا را به راحتی رها می سازد، صدایی آرام از دهانش خارج می شود. تنش صدا می تواند شامل طیف وسیعی از احساسات از جمله ترس، تمسخر، استهزا و درد باشد.

۲- خش (خش دار/ملایم)^{۱۱}: صدایی خش دار است که در کنار صدای فرد، صداهای دیگری نیز شنیده شود. خش دار بودن یک ویژگی است که بیشتر در صداهای بم قابل شنیدن است؛ بنابراین بیشتر در صدای مردان شنیده می شود. معمولاً، افراد با ظاهر زُمخت و خشن، صدایی خش دار دارند. خواننده های «راک» می توانند مثال خوبی برای این ویژگی باشند. در مقابل، صدای ملایم صدایی است که به تعبیر ون لوون (۱۹۹۹)، روغن کاری شده و تمام پارازیت های اضافی آن حذف گردیده است.

۳- بازدمی (همراه با بازدم هوا/بدون بازدم هوا)^{۱۲}: زمانی که فرد از نفس افتاده است، به سختی نفس می کشد و یا هر حالتی که در آن ترکیب هوا با صدای فرد

1. Crystal
2. tension
3. roughness
4. breathiness
5. loudness
6. pitch register
7. vibrato
8. nasality
9. tense/lax
10. higher
11. rough/smooth
12. breathy/non-breathy

به وضوح مشخص باشد، مثال‌های بارزی از صدای همراه با بازدم هوا هستند؛ به‌عنوان مثال صدای همراه با بازدم هوا در شخصیت زنی اغواگر در فیلم که قصد اغوای شخصیت مقابل خود را دارد، نشان‌دهنده صمیمیت و نزدیکی بین شخصیت‌ها است.

۴- **بلندی (بلند/آهسته)**^۱: زمانی بلند بودن صدا بیشتر احساس می‌شود که فرد سعی داشته باشد صدا را به مسافت دورتری انتقال بدهد. معمولاً، بلندی صدا برای نمایش سلطه و قدرت به کار می‌رود و نقطه مقابل آن آهستگی صدا است.

۵- **تُن (زیر/بم)**^۲: تُن صدا با اندازه جثه فرد مرتبط است؛ بدین گونه که معمولاً، افراد کوچک، صدایی زیر و افراد درشت، صدایی بم دارند.

۶- **لرزش (لرزان/صاف)**^۳: صدای لرزان، نشان‌دهنده احساساتی شدن و از دست دادن کنترل است. باید توجه داشت که صدا می‌تواند صاف، بدون لرزش و عاری از هر گونه احساس باشد.

۷- **خیشومی بودن (خیشومی/غیر خیشومی)**: زمانی که مکان تولید صدا از بینی فرد باشد، گفته می‌شود که صدای وی خیشومی و یا به تعبیر عامیانه «تودماغی» است.

در پژوهش حاضر به جهت وجود دسته‌بندی ملموس ویژگی‌های کیفیت صدا از الگوی ون لوون (۱۹۹۹) استفاده شد. این الگو با قرار دادن هفت جفت ویژگی و ۱۴ زیر ویژگی در دسته‌هایی مشخص و توصیف هریک از ویژگی‌ها، امکان تعیین و مقایسه کیفیت صدای بازیگر و دوبلور را امکان‌پذیر می‌کند. ون لوون (۱۹۹۹) تأکید می‌کند که ابعاد کیفیت صدا، تقابل‌های دوگانه^۴ و متضاد نیستند؛ بلکه هر ویژگی صدا بر روی یک طیف قرار می‌گیرد؛ بدین صورت که یک ویژگی صدا در سر طیف و دیگری در انتهای آن قرار می‌گیرد؛ به‌طور مثال درجه بم یا زیر بودن صدا از «بسیار بم تا بم» و «زیر تا بسیار زیر» به صورت طیفی متغیر است. همچنین، صدای هر فرد

1. loud/soft
2. high/low
3. vibrato/plain
4. binary opposition

ترکیبی از ویژگی‌های متفاوت است؛ بدین معنا که صدای یک شخص، تنها زیر یا بم و بلند یا آهسته نیست؛ بلکه برداشتی که از صدای یک فرد داریم، از ترکیب این ویژگی‌ها با یکدیگر و همچنین بافت و موقعیتی که فرد در آن صحبت می‌کند، ایجاد می‌شود. توصیف صدای افراد افزون بر اینکه کار پُرزحمت و پیچیده‌ای است، کاملاً به نظرات پژوهشگر بستگی دارد. رومروفسکو^۱ (۲۰۱۷) در نقد پژوهش بوسو (۲۰۱۵) پیشنهاد می‌کند که بهتر است جهت رسیدن به نتایج عینی^۲، تحقیقات دریافت^۳ صورت گیرد؛ از این رو، در پژوهش حاضر برای غلبه بر این مشکل و دست یافتن به نتیجه‌گیری قابل استنادتر، از نظرات مخاطبان برای مقایسه صدای^۴ بازیگر و دوبلور استفاده شده است.

۳. روش پژوهش

این پژوهش مبتنی رویکردی ترکیبی (سالدانا و اوپرایان^۵، ۲۰۱۳) برای پاسخ به سؤالات پژوهش از دو مرحله جمع‌آوری و تحلیل داده کیفی و کمی استفاده می‌کند. به بیان دیگر، داده‌های مورد نظر با کمک دو ابزار مصاحبه و پرسشنامه جمع‌آوری و تحلیل گردید.

به منظور بررسی رابطه بین کیفیت صدا و شخصیت‌پردازی در دوبله، سریال درام جنایی شرلوک (محصول سال ۲۰۱۰-۲۰۱۷) تولید شبکه «بی‌بی‌سی یک»^۶ انگلستان انتخاب شد. این سریال، اقتباسی از مجموعه کتاب‌های داستانی شرلوک هلمز به نویسندگی سر آرتور کانن دوایل^۷ است که شهرتی جهانی دارد. سریال شرلوک به نویسندگی استیون موفات و مارک گیتس^۸ دارای رتبه ۹/۱ از بانک اطلاعاتی فیلم و

-
1. Romero-Fresco
 2. objective
 3. reception Study
 4. vocal performance
 5. Saldanha & O'Brien
 6. BBC One
 7. Sir Arthur Canon Doyle
 8. Steven Moffat & Mark Gatiss

سریال^۱ است. این سریال در چهار فصل به ماجراهایی که برای شرلوک هلمز با هنرنمایی بندیکت کامبریچ^۲، کارآگاه خصوصی و همکار وی، دکتر جان واتسون با بازی مارتین فریمن^۳ رخ می‌دهد، می‌پردازد. این مجموعه علاوه بر شهرت جهانی، در ایران نیز محبوبیت بسیاری دارد و بارها از شبکه‌های مختلف تلویزیون ایران پخش و بازپخش شده است. در پژوهش حاضر دو بُرش سه دقیقه‌ای از نسخهٔ زبان اصلی و دوبلهٔ همان دقایق انتخاب شد. قسمت اول از فصل اول و قسمت دوم از فصل دوم سریال شرلوک انتخاب و به وسیلهٔ برنامهٔ «برش ویدئو»^۴ جداسازی شد؛ یک ویدئوی سه دقیقه‌ای از دقیقه ۱۸ تا ۲۰ از قسمت اول فصل اول و یک ویدئوی سه دقیقه‌ای از دقیقه ۴۰ تا ۴۳ قسمت دوم از فصل دوم انتخاب شد (مجموع این دو ویدئو، شش دقیقه به انگلیسی و شش دقیقه به فارسی بود). دلیل انتخاب این ویدئوها این بود که به ترتیب در ویدئوی اول صحنه‌ای انتخاب شده بود که در آن شخصیت اصلی مورد بررسی (شرلوک)، مکالمه‌ای روزمره و معمولی با همکار خود (جان واتسون) دارد؛ اما در برش دیگر، طیف وسیعی از احساسات (مانند ترس، عصبانیت، سردرگمی و شوک) را به بیننده منتقل می‌کند؛ از این رو، شرکت‌کنندگان می‌توانستند ویژگی‌های بیشتری را در صدای وی مشاهده کنند. همچنین پژوهشگران قادر بودند صدای وی را به صورت همه‌جانبه و دقیق‌تر بررسی نمایند. شرکت‌کنندگان پس از مشاهدهٔ هر دو کلیپ به صورت انفرادی، به مقایسهٔ کیفیت صدای بازیگر و دوبلور پرداختند و به پرسشنامه پاسخ دادند.

در مجموع، ۳۲ شرکت‌کنندهٔ زن و مرد فارسی‌زبان برای پاسخگویی به پرسشنامه (نک. پیوست) اعلام آمادگی کردند و به سؤالات پاسخ دادند. شرکت‌کنندگان، دانشجویان یا فارغ‌التحصیلان دوره‌های تحصیلات تکمیلی گروه زبان انگلیسی چند

-
1. IMDb
 2. Benedict Cumberbatch
 3. Martin Freeman
 4. video Cutter

دانشگاه در ایران با میانگین سنی ۲۵ سال بودند. شرکت‌کنندگان به روش «نمونه‌گیری هدفمند»^۱ انتخاب شدند.

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های کمی از یک پرسشنامه دو بخشی استفاده شد. نویسندگان این مقاله با استفاده از الگوی توصیفی ویژگی‌های کیفیت صدای ون لوون (۱۹۹۹)، پرسشنامه ضمیمه شده در پیوست را طراحی کردند. شرکت‌کنندگان پس از تماشای قسمت‌های منتخب بریده شده از سریال، به سؤالات پرسشنامه با انتخاب یکی از گزینه‌های بین ۱ تا ۱۰ پاسخ دادند. در ادامه و در بخش مصاحبه، از شرکت‌کنندگان خواسته شد تا با پاسخ به چند پرسش باز، نظرات خود در خصوص دوبلور انتخاب شده، میزان شباهت و تفاوت کیفیت صدای بازیگر اصلی و دوبلور و احساس خود را در این خصوص بیان کنند. در ادامه برای کسب جزئیات بیشتر در مورد مطالب مطرح شده، پرسش‌های تکمیلی فی‌البداهه طرح گردید. پاسخ‌های شفاهی، ضبط و پس از پیاده‌سازی به‌طور کیفی بررسی شد و درون‌مایه‌های پاسخ‌ها استخراج گردید.

به منظور حفظ روایی^۲ و تعادل^۳ پژوهش، ابتدا کلیپ دوبله و سپس کلیپ زبان اصلی برای نیمی از شرکت‌کنندگان به نمایش درآمد و برای نیمی دیگر ابتدا کلیپ زبان اصلی و سپس دوبله آن پخش شد. از نسخه ۲۵ نرم‌افزار «SPSS» برای تحلیل داده‌های کمی استفاده گردید. نمودار «هیستوگرام» به دست آمده از این نرم‌افزار، نشان داد که داده‌ها توزیع غیر نرمال دارند؛ از این‌رو، از آزمون «ناپارامتریک^۴ و یلکاکسون»^۵ برای تفسیر داده‌های کمی بهره گرفته شد. شایان یادآوری است که فاصله اطمینان ۹۵ درصد لحاظ گردید.

1. purposive sampling
2. validity
3. counterbalancing
4. nonparametric statistic test
5. Wilcoxon signed-rank test

برای اطمینان از روایی پرسش‌های بخش کمی و کیفی، نظرات کارشناسی چند متخصص جمع‌آوری شد و اصلاحات مورد نیاز قبل از آغاز مرحله جمع‌آوری داده‌ها اعمال شد.

۴. یافته‌های پژوهش

۴.۱. یافته‌های کمی

بر اساس میانگین و انحراف معیار داده‌های گردآوری‌شده از جامعه آماری پژوهش، اطلاعات جدول ۱ به دست آمد. سپس، با استفاده از آزمون «ویلکاکسون» و به منظور مقایسه ویژگی‌های کیفیت صدای بازیگر و دوبلور، اطلاعات جدول ۲ از نرم‌افزار «SPSS» استخراج گردید. در پایان، از اطلاعات این جداول برای تفسیر داده‌ها و رد یا تأیید فرضیه استفاده شد که در ادامه، هریک از ویژگی‌های کیفیت صدا به تفصیل مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

جدول ۱. مقایسه میانگین و انحراف معیار ویژگی‌های کیفیت صدای بازیگر و دوبلور

متغیرها	میانگین	انحراف معیار
بازیگر	تنش	۵/۳۷۵۰
	خش	۶/۹۳۵۵
	بازدمی	۴/۹۰۶۳
	بلندی	۴/۸۷۱۰
	تُن	۷/۱۹۳۵
	لرزش	۴/۵۶۲۵
	خیشومی‌شدگی	۴/۰۳۱۳
	متغیرها	میانگین
دوبلور	تنش	۶/۴۳۷۵
	خش	۴/۳۵۴۸
	بازدمی	۵/۵۶۲۵
	بلندی	۶/۰۰۰۰
	تُن	۶/۰۹۶۸

۲/۷۰۲۸۶	۴/۲۸۱۳	لرزش	
۲/۳۵۱۸۶	۴/۲۱۸۸	خیشومی شدگی	

جدول ۲. سطح معناداری بین متغیرهای کیفیت صدای بازیگر و دوبلور

متغیرها	Sig.
تنش A- تنش B	۰/۰۷۵
خش A- خش B	۰/۰۰۰
بازدمی A- بازدمی B	۰/۱۱۹
بلندی A- بلندی B	۰/۰۴۷
تُن A- تُن B	۰/۰۱۸
لرزش A- لرزش B	۰/۶۹۹
خیشومی شدگی A- خیشومی شدگی B	۰/۷۴۳

بازیگر: B، دوبلور: A

۴. ۱. ۱. تنش (پرتنش/آرام)

بر اساس میانگین و انحراف معیار داده‌های گردآوری شده از جامعه آماری در جدول ۱، صدای بازیگر آرام‌تر و صدای دوبلور پرتنش‌تر است؛ اما با توجه به سطح معناداری ($p=۰/۰۷۵$) در جدول ۲، فرض صفر مبنی بر اینکه بین صدای بازیگر و دوبلور در جفت تنش صدا تفاوت معناداری وجود ندارد، به لحاظ آماری تأیید می‌شود ($p>۰/۰۵$)؛ به این معنا که تفاوت بین کیفیت صدای بازیگر و دوبلور در ویژگی تنش صدا، چشمگیر نبوده است و دو صدا تفاوت معناداری در این ویژگی ندارند.

۴. ۱. ۲. خش (خش‌دار/ملایم)

با توجه به میانگین و انحراف معیار داده‌های گردآوری شده از جامعه آماری در جدول ۱، صدای بازیگر خش‌دارتر و صدای دوبلور ملایم‌تر است. همچنین با توجه به سطح معناداری ($p=۰/۰۰۰$) در جدول ۲، فرض صفر مبنی بر اینکه بین صدای

بازیگر و دوبلور در جفت خش‌داری صدا تفاوت معناداری وجود ندارد، به لحاظ آماری رد می‌شود ($p < 0/05$)؛ بدین معنا که تفاوت بین صدای بازیگر و دوبلور با یکدیگر در این ویژگی کاملاً بارز است. به اعتقاد شرکت‌کنندگان، صدای بازیگر خش‌دار و صدای دوبلور ملایم است.

۴. ۱. ۳. بازدمی (همراه با بازدم هوا/ بدون بازدم هوا)

اگرچه بر اساس میانگین و انحراف معیار داده‌های گردآوری‌شده از جامعه آماری در جدول ۱، صدای بازیگر بدون بازدم هوا و دوبلور با بازدم هوا است؛ اما با توجه به سطح معناداری ($p = 0/119$) در جدول ۲، فرض صفر مبنی بر اینکه بین صدای بازیگر و دوبلور در جفت دمی بودن صدا تفاوت معناداری وجود ندارد، از نظر آماری تأیید می‌شود ($p > 0/05$). تفاوت به دست آمده بین کیفیت صدای بازیگر و دوبلور در این ویژگی محسوس و معنادار نیست.

۴. ۱. ۴. بلندی (بلند/آهسته)

بر مبنای میانگین و انحراف معیار داده‌های گردآوری‌شده از جامعه آماری در جدول ۱، صدای بازیگر آهسته‌تر و صدای دوبلور بلندتر است. همچنین با توجه به سطح معناداری ($p = 0/047$) در جدول ۲، فرض صفر مبنی بر اینکه بین صدای بازیگر و دوبلور در جفت بلندی صدا تفاوت معناداری وجود ندارد، به لحاظ آماری رد می‌شود ($P < 0/05$)؛ بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که صدای بازیگر و دوبلور، مشخصاً، در این ویژگی با یکدیگر تفاوت دارند. به اعتقاد شرکت‌کنندگان، بازیگر صدایی آهسته و دوبلور صدایی بلند دارد.

۴. ۱. ۵. تُن (زیر/بم)

بر اساس میانگین و انحراف معیار داده‌های گردآوری‌شده از جامعه آماری در جدول ۱، صدای بازیگر از دوبلور بم‌تر است. همچنین با توجه به سطح معناداری ($p = 0/018$) در جدول ۲، فرض صفر مبنی بر اینکه بین صدای بازیگر و دوبلور در ویژگی تُن صدا تفاوت معناداری وجود ندارد، به لحاظ آماری رد می‌شود ($p < 0/05$)؛

بنابراین، نتیجه گرفته می‌شود که به اعتقاد شرکت‌کنندگان، صدای بازیگر و دوبلور هر دو بم است؛ اما صدای بازیگر بم‌تر است.

۴. ۱. ۶. لرزش (لرزان/صاف)

بر مبنای میانگین و انحراف معیار داده‌های گردآوری‌شده از جامعه آماری در جدول ۱، صدای بازیگر و دوبلور صاف است. همچنین با توجه به سطح معناداری ($p=0/699$) در جدول ۲، فرض صفر مبنی بر اینکه بین صدای بازیگر و دوبلور در جفت لرزش صدا تفاوت معناداری وجود ندارد، به لحاظ آماری تأیید می‌شود ($p>0/05$). شایان یادآوری است که بازیگر و دوبلور در این ویژگی صدا شباهت دارند.

۴. ۱. ۷. خیشومی‌شدگی (خیشومی/ غیر خیشومی)

با توجه به میانگین و انحراف معیار داده‌های گردآوری‌شده از جامعه آماری در جدول ۱، صدای بازیگر و دوبلور غیر خیشومی است. همچنین با توجه به سطح معناداری ($p=0/743$) در جدول ۲، فرض صفر مبنی بر اینکه بین صدای بازیگر و دوبلور در جفت خیشومی‌شدگی صدا تفاوت معناداری وجود ندارد، از نظر آماری تأیید می‌شود ($p>0/05$). نتایج نشان می‌دهند که بازیگر و دوبلور، صدایی غیر خیشومی دارند.

۴. ۲. خلاصه نتایج کمی

با توجه به اطلاعات جدول ۲، از میان جفت‌های کیفیت صدا تفاوت معناداری بین صدای بازیگر و دوبلور به ترتیب در ویژگی‌های تنش ($p=0/075$)، بازدمی ($p=0/119$)، لرزش ($p=0/699$) و خیشومی‌شدگی ($p=0/743$) وجود ندارد؛ بنابراین فرضیه صفر (بین صدای بازیگر و دوبلور در هر ویژگی تفاوت معناداری وجود ندارد) تأیید می‌شود. همچنین از میان جفت‌های کیفیت صدا، تفاوت معناداری بین صدای بازیگر و دوبلور به ترتیب در ویژگی‌های خش ($p=0/000$)، بلندی ($p=0/047$) و تن ($p=0/018$) وجود دارد و فرضیه صفر رد می‌شود.

بنابراین، از مجموع هفت جفت ویژگی کیفیت صدا، صدای دوبلور با بازیگر در چهار جفت ویژگی تنش، بازدمی، لرزش و خیشومی شدگی صدا، مشابهت و در سه جفت ویژگی خش، بلندی و تُن صدا تفاوت معناداری دارد؛ به این معنا که در جفت خش صدا، صدای بازیگر خش‌دار و صدای دوبلور ملایم است و در جفت بلندی صدا، صدای بازیگر آهسته و صدای دوبلور بلند است. در جفت تُن صدا نیز صدای بازیگر بم‌تر است. هرچند ممکن است که در سایر جفت‌ها، صدای بازیگر و دوبلور هرکدام به یک سر طیف صدا نزدیک‌تر شود، اما این تفاوت معنادار و چشمگیر نیست.

۴.۳. یافته‌های کیفی

شرکت‌کنندگان علاوه بر پاسخ دادن به پرسشنامه، نظرات خود را در مورد تفاوت‌های بین صدای بازیگر و دوبلور بیان کردند. همان‌طور که در بخش یافته‌های کمی ذکر شد، صدای دوبلور با بازیگر در سه جفت ویژگی بلندی، خش و تُن صدا تفاوت معناداری داشت. در ادامه، نظرات شرکت‌کنندگان در مورد این تفاوت‌ها ارائه می‌شود.

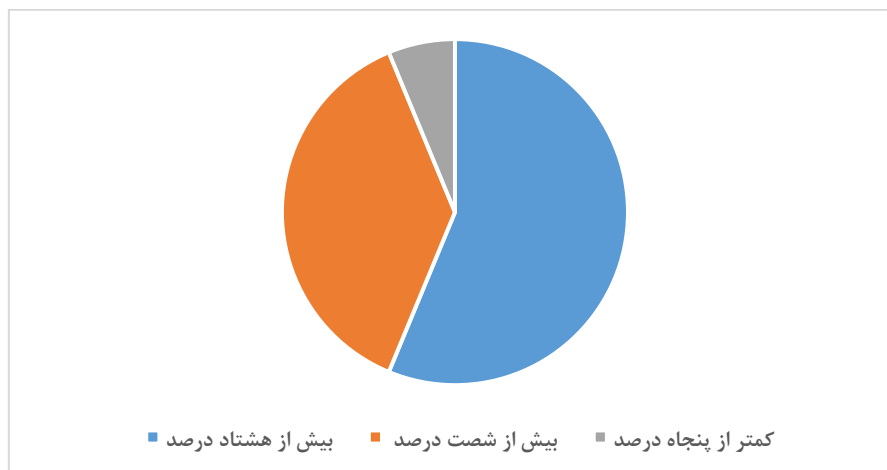
در رابطه با بلندی صدا، صدای بلند دوبلور در مقایسه با بازیگر، این احساس را به مخاطب القا می‌کرد که شرلوک همواره در حال داد زدن است؛ چنانچه یکی از شرکت‌کنندگان در پژوهش به این نکته اشاره نمود: «بینید صدای دوبلور در مقایسه با بازیگر بلندتره؛ انگار کل آدم‌های داخل اتاق صداشونو (مکالمه بین شرلوک و جان) می‌شنون». در صحنه‌ای که این شرکت‌کننده به آن اشاره می‌کند، شرلوک و جان در رستورانی در حال صحبت کردن با یکدیگر هستند و تنها زمانی سایر افراد حاضر در رستوران متوجه شرلوک می‌شوند و توجه خود را از میز شامشان به سمت وی معطوف می‌کنند که او ناگهان شروع به داد زدن می‌کند؛ اما در نسخه دوبله شده این فیلم، مخاطب تصور می‌کند که تمام افراد حاضر در اتاق از ابتدای شروع مکالمه بین آن دو قادر به شنیدن صدای آنها هستند. در این راستا، یکی دیگر از شرکت‌کنندگان

عقیده داشت که: «چقدر صدای دوبلور بلندتر از اصلش؛ انگار همه جا داره داد میزنه! خیلی بی اعصابه!».

در مورد خش صدا نیز صدای بازیگر خش دار و صدای دوبلور نسبت به صدای بازیگر، ملایم ارزیابی شده بود؛ اما همان طور که اکثر شرکت کنندگان معتقد بودند، اگر تطابق بیشتری بین صدای بازیگر و دوبلور مد نظر بود، می بایست صدای بم تر و خش داری برای دوبله انتخاب می شد؛ زیرا به اعتقاد مخاطبان، صدای اصلی به دلیل وجود دو ویژگی خش دار و بم بودن از جذابیت بیشتری برخوردار است. یکی از شرکت کنندگان در مورد ویژگی خش صدا اشاره نموده است که: «اصلاً خود بندیکت (شرلوک) به همین صدای بم و خش دارش معروفه دیگه! صدایش خیلی باکلاسه و به جذبۀ کاراکتر اضافه کرده». باین وجود، خش صدای کم تر دوبلور نسبت به صدای خش دار بازیگر به تنهایی باعث تغییر چندان در شخصیت پردازی نشده است.

علاوه بر این در ارتباط با تن صدا، شرکت کنندگان عقیده داشتند که صدای دوبلور به اندازه صدای بازیگر بم نیست. برخی از نظرات شرکت کنندگان در این زمینه بدین قرار است: «صدای دوبلور به اندازه صدای بازیگر بم نیست؛ انگار دوبلور سعی کرده صدایش بم تر باشه»؛ «صدای دوبلور جوان تره. صدای بازیگر خیلی بم و پخته اس»؛ «صدای بم بازیگر با شخصیت کاراکترش هماهنگی بیشتری داشت؛ چون شرلوک یک کارآگاهه. انگار صدایش متناسب با همون شخصیت پیچیده و عمیقش بود».

در پاسخ به میزان رضایت شرکت کنندگان از دوبلور شخصیت شرلوک، ۱۸ نفر از ۳۲ نفر (۵۶ درصد) کیفیت دوبله را ۸۰ درصد به بالا و ۱۲ نفر (۳۷ درصد) کیفیت آن را ۶۰ درصد به بالا ارزیابی کردند و از دوبلور و کیفیت دوبله وی رضایت داشتند. در این میان، تنها دو نفر (۶ درصد) از کیفیت دوبله به میزان کمتر از ۵۰ درصد رضایت داشتند.

شکل ۳. میزان رضایت نسبی شرکت کنندگان از دوبلور شخصیت شرلوک

۵. بحث و نتیجه گیری

در پاسخ به پرسش‌های پژوهش اعم از اینکه، چه شباهت‌ها/تفاوت‌هایی میان صدای بازیگر و دوبلور وجود دارد و آیا تغییر کیفیت صدا در دوبله منجر به تغییر در شخصیت‌پردازی سریال شرلوک شده است؟ نتایج مقایسه کیفیت صدای بازیگر و دوبلور شرلوک از دیدگاه مخاطبان نشان داد که دوبلور و بازیگر کیفیت صدایی نزدیک به هم داشتند و از مجموع هفت جفت کیفیت صدای دسته‌بندی شده توسط ون لوون (۱۹۹۹)، تنها در سه جفت خش، بلندی و تن صدا تفاوت معناداری بین آنها مشاهده گردید؛ بنابراین، با توجه به شباهت کیفیت صدای بازیگر و دوبلور از دید مخاطبان و نیز از آنجایی که انتخاب دوبلور به درستی صورت گرفته بود، با تغییر کیفیت صدا به تنهایی، تفاوت چشمگیری در شخصیت به تصویر کشیده شده در دوبله فارسی در مقایسه با اصل آن رخ نداده است. همان‌طور که شرکت کنندگان اشاره کردند، تفاوت صدای دوبلور با بازیگر در سه ویژگی کیفیت صدا، تنها موجب روی دادن تغییراتی جزئی در شخصیت مذکور شده بود؛ به‌عنوان مثال، شخصیت در دوبله فارسی پرخاشگرتر به نظر می‌رسید و از جذابیت وی کاسته شده بود؛ بنابراین، نمی‌توان ادعا کرد که تنها به دلیل تغییر کیفیت صدا، جوهری از شخصیت از میان رفته است و شخصیت در نسخه دوبله شده با اصل آن تفاوت چشمگیری دارد؛ اما می‌توان

گفت که وجهی از شخصیت وی کم‌رنگ یا پررنگ شده است. در ادامه، به بحث پیرامون تغییرات احتمالی در شخصیت‌پردازی کاراکتر دوبله نسبت به اصل آن به دلیل تفاوت کیفیت صدای بازیگر و دوبلور در جفت‌های بلندی، خش و تن صدا پرداخته خواهد شد.

در مورد بلندی صدا، یکی از دلایلی که صدای دوبلور بلندتر از صدای بازیگر است ممکن است به این دلیل باشد که دوبلور به سرعت جملات را ادا می‌کند تا گویش فردی شرلوک را شبیه‌سازی نماید. معمولاً، مخاطب ایرانی به این سرعت از صحبت کردن عادت ندارد و ممکن است متوجه معنی تمام کلمات نشود و جا بماند؛ در نتیجه دوبلور با صدای بلند کلمات را ادا می‌کند تا مخاطب متوجه معنای کلمات شود؛ زیرا یکی از ویژگی‌های بارز شخصیتی شرلوک هلمرز که وی را از سایر شخصیت‌های سریال متمایز می‌کند، گویش فردی منحصر به فرد وی است. از ویژگی‌های گویش فردی شرلوک می‌توان به سرعت بالای صحبت کردن وی اشاره کرد که جملات را بدون هیچ‌گونه ایرادی در تلفظ و به راحتی با سرعتی بسیار بالا بیان می‌کند. این مهم بنا بر اذعان نویسندگان این سریال، در شخصیت‌پردازی وی نشان‌دهنده هوش فوق‌العاده و نبوغ وی است. به بیان دیگر، سرعت صحبت کردن شرلوک همانند فکر کردنش، بالا است و همان‌طور که به سرعت مسائل را در ذهن خود تجزیه و تحلیل می‌کند، به همان سرعت مطالب را بیان می‌نماید؛ به عنوان مثال، نظرات دو نفر از شرکت‌کنندگان در مورد گویش فردی شرلوک به این صورت بود:

«خود بازیگر تندتند و پشت سر هم دیالوگ می‌گه؛ یعنی شرلوک همونقدر که سریع فکر می‌کنه، صحبت می‌کنه؛ اما دوبلور مکث بیشتری داره و به سرعت شرلوک نمی‌رسه یک جاهایی. به خاطر همین انگار یکم تصنعی شده و داره یک مطلبی را از رو می‌خونه و همین به نظر من از باهوش بودن شخصیت نسبت به زبان اصلی یکم کم کرده».

البته همان‌طور که یکی از جهانی‌های ترجمه اشاره می‌کند، متون ترجمه‌شده، معمولاً، طولانی‌تر از متن اصلی هستند (چسترمن^۱، ۲۰۰۴)؛ بنابراین، در دوبله و به‌ناچار برای ایجاد «همگامی‌ها» به‌ویژه «لب‌همگامی»^۲ ممکن است تمامی کلمات ترجمه نشوند (منانی، ۱۳۸۸)؛ به همین دلیل، این احتمال وجود دارد که سرعت کم‌تر شده باشد. با این وجود، بیان این نکته ضروری است که اگرچه تعدادی از شرکت‌کنندگان از کاسته شدن سرعت صحبت کردن شرلوک شکایت داشتند، عده‌ای دیگر بر این باور بودند که در برخی از صحنه‌ها، دوبلور به قدری سریع صحبت می‌کند که آنها متوجه برخی از کلمات نمی‌شوند؛ بنابراین همان‌طور که پیش‌تر بیان شد، دلیل بلند بودن صدای دوبلور نسبت به بازیگر می‌تواند تلاش وی برای کمک به مخاطب در فهم بهتر باشد. علاوه بر این، بلند بودن صدای دوبلور می‌تواند ناشی از آن باشد که وی در برخی از مواقع سعی کرده تا عصبانیت شخصیت را با بلند کردن صدایش نشان دهد؛ بنابراین، بلندی صدای دوبلور در مقایسه با بازیگر موجب شده تا شخصیت در دوبله نسبت به اصل آن عصبی‌تر و پرخاشگرتر جلوه کند.

در مورد تُن صدا، اینکه صدای دوبلور به اندازه بازیگر بم نبود، موجب شده بود تا از دید شرکت‌کنندگان حاضر در این پژوهش، تلاش دوبلور برای بم کردن صدای خود مشهود شود و شخصیت تا حدی برای آن‌ها تصنعی جلوه کند، شخصیت کاراکتر در دوبله خام‌تر به نظر برسد و زیرکی و دقت کمتری نسبت به نسخه اصلی داشته باشد درحالی‌که صدای بازیگر به دلیل بم بودن، حس فردی که شغل مهمی را بر عهده دارد، القا می‌کند و کارآگاه بودن وی را باورپذیرتر می‌کند. همچنین، باید توجه داشت که بم بودن صدای بازیگر به دلیل محکم و استوار بودن، حس اعتماد به حرف‌هایش را بیشتر به مخاطب القا می‌کند که این ویژگی با پیچیدگی کارش هم‌خوانی دارد؛ درحالی‌که این موارد در دوبله به علت تفاوت در تُن صدا کم‌رنگ شده است.

-
1. Chesterman
 2. lip synchrony

همان‌طور که از ون لوون (۱۹۹۹) نقل شد، ابعاد کیفیت صدا تقابل‌هایی دوگانه نیستند؛ بلکه هر ویژگی روی طیف قرار می‌گیرد؛ بنابراین، صدای یک فرد می‌تواند بسیار بم یا به میزان کم‌تری بم باشد. کیفیت صدای هر فرد ترکیبی از ویژگی‌های متفاوت است؛ بدین معنا که صدای یک شخص فقط زیر یا بم، بلند یا آهسته نیست؛ بلکه ترکیب این ویژگی‌ها با یکدیگر به همراه بافت و موقعیتی که فرد در آن صحبت می‌کند، صدای وی را می‌سازند؛ چنانکه در این مورد صدای دوبلور نیز بم است؛ اما صدای بازیگر بم‌تر است. علاوه بر این، از صدای بازیگر همواره با تعبیری نظیر صدایی «باپرسیژ» و «شیک» یاد شده است. صدای بم و خش‌دار و به تعبیر عامه، مخملی وی به همراه لهجه «پاش»^۱ بازیگر/کاراکتر به تعلق وی به طبقه مرفه جامعه انگلستان اشاره دارد. در این راستا، تعدادی از شرکت‌کنندگان اشاره کردند که صدای دوبلور نه به اندازه صدای بازیگر اصلی؛ اما به اندازه قابل قبولی از این ویژگی برخوردار بوده است. آنها صدای وی را جزء صداهای شیک ارزیابی کردند؛ اما همچنان صدای بازیگر را به دلیل بم‌تر و خش‌دارتر بودن، جذاب‌تر از صدای دوبلور می‌دانستند.

در مورد خش صدا، تنها از جذابیت بازیگر که به خش‌دار بودن صدایش متکی بود، نزد شرکت‌کنندگان در پژوهش کم شده بود. همچنین با توجه به کم‌تر بم بودن صدای دوبلور، کمی از مرموز بودن، پخته بودن و میزان اعتمادبه‌نفس و اطمینان به سخنان وی برای شرکت‌کنندگان کم شده بود.

با توجه به اینکه «صدای هر فرد مانند اثر انگشت منحصر به فرد، قابل شناسایی و تمیز است» (دلار^۲، ص. ۲۲)، می‌توان گفت که دوبله فارسی در انتخاب دوبلور با توجه به تشابه کیفیت صدا بین بازیگر و دوبلور موفق عمل کرده است. در تأیید این مهم می‌توان به نتایج پژوهش آقاملایی (۱۳۹۴) اشاره نمود. در این پژوهش نشان داده شد که از نظر مخاطبان، دوبله صداوسیما در همگامی شخصیتی^۳ نسبت به دوبله

1. posh accent

2. Dolar

3. character synchrony

شبکه «بی بی سی فارسی» موفق‌تر عمل کرده است. از آنجایی که پژوهش مذکور با جامعه آماری کوچکی دارد، نمی‌توان در این مورد نظر قطعی داد. با این وجود، دلیل این موفقیت را می‌توان در این حقیقت جستجو کرد که دوبلورها در صداوسیما دارای سابقه بسیار درخشانی در امر دوبله هستند و همین تجربه و سال‌ها کار در امر گویندگی سبب شده است تا کار آنها از کیفیت بالاتری برخوردار باشد. نتایج پژوهش عامری و خوش‌سلیقه (۲۰۲۰) نیز بر این امر صحه می‌گذارند که بینندگان ایرانی، دوبله‌های صداوسیما را به دلیل کیفیت بالاتر به دوبله‌های ماهواره‌ای ترجیح می‌دهند.

معمولاً مدیران دوبلاژ، دوبلورانی را انتخاب می‌کنند که کیفیت صدای آنها با بازیگران اصلی مشابه باشد (کیارو^۱، ۲۰۰۹). در این ارتباط، نتایج پژوهش ایمانی و خوش‌سلیقه (۱۴۰۰) نشان داد که مدیران دوبلاژ ایرانی بر اساس چهار معیار شخصیت‌پردازی، ویژگی‌های هنرپیشه، نوع نقش و صلاح‌دید مدیر دوبلاژ، دوبلوران را انتخاب می‌کنند و تا حد امکان در تبیین شخصیت‌پردازی در دوبله به مقوله‌های کیفیت صدا و بازآفرینی لهجه توجه دارند. از سوی دیگر، نتایج پژوهش دانایی‌فر، خوش‌سلیقه و پاکار (۲۰۲۰) با عنوان «بررسی همگامی و کیفیت ترجمه دوبله غیر رسمی در ایران» با انتخاب و بررسی ۱۰ فیلم آمریکایی، نشان داد که در دوبله غیر رسمی ایران، همگامی محتوایی^۲ و آغازی-پایانی، مشکل‌سازترین همگامی‌ها برای همانندسازی در دوبله هستند. این در حالی است که همگامی شخصیتی، حرکتی^۳ و آوایی^۴، در حد مطلوب در دوبله ایجاد شده است که نشان از توجه مدیران دوبلاژ ایرانی - حتی در دوبله‌های غیر رسمی - به بحث انتخاب دوبلور و صدا دارد.

عوامل دیگری بر تغییر شخصیت‌پردازی طی دوبله تأثیرگذار می‌باشند؛ نظیر گویش فردی که کیفیت صدا زیرمجموعه آن است. در این راستا، در پژوهش مدادیان

-
1. Chiaro
 2. content synchrony
 3. kinesthetic synchrony
 4. phonetic synchrony

(۲۰۱۲) در ارتباط با سریال *فرار از زندان*^۱ (۲۰۱۷-۲۰۰۵) نشان داده شد که مشکل‌سازترین ویژگی برای تیم دوبله، همانندسازی تفاوت‌های فرازبانی فردی^۲ بوده است. در این مطالعه بین ویژگی‌های بیانی شخصیت در زبان اصلی و دوبله آن تفاوت وجود داشت؛ به‌عنوان مثال، شخصیت *لینکلن باروز* که در زبان اصلی با شک و تردید؛ اما در دوبله با قاطعیت سخن می‌گفت. با توجه به اینکه سبک سخن گفتن شخصیت‌ها با استفاده از ساختار گرامری خاص، انتخاب واژگان، نحوه تلفظ و یا کیفیت صدایی خاص ایجاد می‌شود (ولمر و زابالیاسکو، ۲۰۱۴)، در دوبله باید علاوه بر گویش فردی شخصیت‌ها به شبیه‌سازی صدا نیز دقت شود. به نظر می‌رسد که این موضوع در برخی ژانرها از اهمیت بالاتری برخوردار است؛ نظیر ژانرهای تاریخی و زندگی‌نامه که در آنها شخصیت/شخصیت‌های حقیقی نظیر شخصیت‌های تاریخی یا افراد حقیقی به تصویر کشیده می‌شوند و نویسنده/کارگردان/بازیگر زمان زیادی را صرف شبیه‌سازی هرچه تمام‌تر شخصیت مذکور می‌کنند (رنزتو^۳ و زابالیاسکو، ۲۰۲۲). در کنار شبیه‌سازی چهره، رفتار، پوشش و گویش فردی و لهجه، کیفیت صدا نیز بخشی از این شخصیت‌پردازی را شامل می‌شود. در این راستا، سنچز مومپین (۲۰۲۰) مثالی از فیلم *زندگی‌نامه جی. ادگار*^۴ (۲۰۱۱) می‌آورد که در آن *لئوناردو دی‌کاپریو*، ماه‌ها زمان صرف تقلید شیوه سخن گفتن جی. ادگار اولین رئیس اف.بی.آی نمود، ساعات زیادی به صدای ضبط‌شده وی گوش داد و به کمک یک آواشناس خبره سعی کرد تا تارهای صوتی خود را برای تقلید صدای ادگار تقویت نماید؛ به همین دلیل در نسخه نهایی، دی‌کاپریو، کاملاً، مسلط بر کنترل بلندی صدا، تن و ریتم بیان خود ظاهر شد و توانست شیوه فردی^۵ سخن گفتن ادگار را شبیه‌سازی کند؛ کاری که دوبلور در دوبله اسپانیایی از انجام آن عاجز بود.

-
1. Prison break
 2. distinctive paralinguistic idiosyncrasies
 3. Ranzato & Zabalbeascoa
 4. J. Edgar
 5. Leonardo Dicaprio
 6. idiosyncratic elements

در ژانرهای علمی تخیلی ممکن است شخصیت‌های تخیلی، کیفیت صدای خاصی داشته باشند؛ نظیر ربات‌ها و شخصیت‌هایی مانند دارث ویدر در جنگ ستارگان^۱، گالوم در ارباب حلقه‌ها^۲، ازدها در هابیت^۳، تانوس در انتقام‌جویان^۴ و غیره که در این موارد، معمولاً، صدای به کار رفته به جای این شخصیت‌ها با شباهت زیادی به اصل آنها در دوبله شبیه‌سازی می‌شوند و در صورت نیاز، مهندس صدا از نرم‌افزارهای صداگذاری مخصوص برای اضافه کردن افکت‌های صوتی لازم به صدای دوبلور استفاده می‌نماید. باید توجه داشت که در ژانرهای کم‌دی، توجه به کیفیت صدا از اهمیت برخوردار است؛ زیرا کیفیت صدای شخصیت می‌تواند سبب خنده مخاطب شود؛ به‌عنوان مثال، شخصیت جنیس در سریال دوستان^۵ (۲۰۰۴-۱۹۹۴) و یا اکثر شخصیت‌های سیتکام‌های انیمیشنی نظیر مرد خانواده^۶ (۱۹۹۹-حال حاضر).

در پایان، باید خاطر نشان ساخت که پژوهش حاضر بر آن بود تا توجه پژوهشگران را به بررسی مسائل فرازبانی دوبله جلب کند. پژوهش پیرامون موضوعاتی نظیر لهجه، گویش فردی و سایر ویژگی‌های فرازبانی می‌تواند از موضوعات پیشنهادی قابل توجه برای پژوهشگران آتی باشند. علاوه بر این، پژوهشگران می‌توانند در مطالعات آینده، این مسئله را در ارتباط با دیگر انواع محصولات سینمایی بررسی نمایند و از شرکت‌کنندگان غیر دانشجوی در کار خود بهره ببرند.

کتاب‌نامه

آقاملایی، ا. (۱۳۹۴). همگامی و مناسب‌سازی فرهنگی در دوبله: مورد پژوهی سریال‌های شرلوک و آرزوهای بزرگ دوبله شبکه سه ج.ا.ا. و بی‌بی‌سی فارسی، (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد). دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

1. Star Wars
2. Lord of the rings
3. Hobbit
4. Avengers
5. Friends
6. Family guy

ایمانی، س.، و خوش‌سلیقه، م. (۱۴۰۰). ملاحظات انتخاب صدا و صدایپیشه در دوبله فارسی فیلم و سریال خارجی. *جستارهای زبانی*، ۱۲(۴)، ۱۰۵-۱۳۳.

چوبینه، ب. (۱۳۸۹). *رویکردی به دوبله فیلم*. تهران، ایران: پرسمان.

خوش‌سلیقه، م.، و محمدعلیزاده، ب. (۱۳۹۸). روش‌های ترجمه آواختنی آهنگ‌ها در دوبله فارسی پویانمایی لوراکس. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۵۲(۱)، ۲۷-۵۱.

منانی، ا. (۱۳۸۸). *سرگذشت دوبله ایران و صداهای ماندگارش*. تهران، ایران: دارینوش.

مهدی‌زادخانی، م.، و خوش‌سلیقه، م. (۱۳۹۶). ترجمه نشانه‌نظام گرافیکی: مطالعه موردی دو نسخه دوبله حرفه‌ای. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۵۰(۳)، ۴۹-۶۹.

نعمتی لقمجانی، ح. (۱۴۰۱). ترجمه فیلم‌های چندزبانه در دوبله. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۵۵(۱)، ۱۷۸-۲۰۷.

- Adachi, R. (2016). Dubbing of silences in Hayao Miyazaki's spirited a way: A comparison of Japanese and English language versions. *Perspectives*, 24(1), 142-156.
- Ameri, S., Khoshsaligheh, M., & Khazae Farid, A. (2018). The reception of Persian dubbing: A survey on preferences and perception of quality standards in Iran. *Perspectives*, 26(3), 435-51.
- Ameri, S., & Khoshsaligheh, M. (2020). Dubbing viewers in cyberspaces: A netnographic investigation of the attitudes of a Persian-language online community. *KOME—An International Journal of Pure Communication Inquiry*, 8(1), 23-43.
- Bosseaux, C. (2015). *Dubbing, film and performance: Uncanny encounters*. Oxford, England: Peter Lang.
- Bosseaux, C. (2019). Voice in French dubbing: The case of Julianne Moore. *Perspectives*, 27(2), 218-234.
- Chakhachiro, R. (2016). Contribution of prosodic and paralinguistic cues to the translation of evidentiary audio recordings. *Translation & Interpreting*, 8(2), 46-63.
- Chaume, F. (2004). Film studies and translation studies: Two disciplines at stake in audiovisual translation. *Meta*, 49(1), 12-24.
- Chaume, F. (2012). *Audiovisual translation: Dubbing*. Manchester, England: St. Jerome.
- Chesterman, A. (2004). Beyond the particular. In A. Mauranen & P. Kujamaki (Eds.), *Translation universal: Do they exist?* (pp. 33-50). Amsterdam, Netherlands: John Benjamins.
- Chiaro, D. (2009). *Issues in audiovisual translation. The Routledge companion to translation studies*, London, England: Routledge.

- Cintas, J. D., & Anderman, G. (2009). *Audiovisual translation: Language transfer on screen*. Hampshire, England: Palgrave Macmillan.
- Crystal, D. (1991). *A dictionary of linguistics and phonetics*. Oxford, England: Blackwell.
- Danaeefar, M., Khoshsaligheh, M., & Pakar, E. (2020). Synchrony and translation quality in Persian unauthorized dubbing in Iran. *SKASE Journal of Translation and Interpretation*, 13(2), 1-20.
- Dolar, M. (2006). *A voice and nothing more*. Cambridge, England: MIT.
- Khoshsaligheh, M., & Ameri, S. (2014). Translation of taboos in dubbed american crime movies into Persian. *T&I Review*, 4(2), 25-50.
- Khoshsaligheh, M., & Ameri, S. (2016). Ideological considerations in official dubbing in Iran. *Altre Modernità*, 15(Special Issue), 232-250.
- Khoshsaligheh, M. (2022, May 17-18). Dubbing typology in the Iranian mediascape: revisited. *Paper presented at the 4th Conference on Interdisciplinary Approaches to Language Teaching, Literature and Translation Studies*, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.
- Medadian, G. (2012). A road map for dubbing idiolects in TV series: The case of *Prison Break* in Iran. *Modern Journal of Language and Literature*, 1, 1-17.
- Munday, J. (2013). *Introducing translation studies: Theories and applications*. London, England: Routledge.
- Pettit, Z. (2004). The audio-visual text: Subtitling and dubbing different genres. *Meta*, 49(1), 25-38.
- Ranzato, I., & Zabalbeascoa, P. (2022). The portrayal of real-life people in audiovisual translation. *Między Oryginałem a Przekładem*, 28(1 (55)), 11-29.
- Remael, A. (2012). For the use of sound. Film sound analysis for audio-description: Some key issues. *MonTI*, 4, 255-276.
- Romero-Fresco, P. (2017). [Review of the book *Dubbing, film and performance: Uncanny encounters* by C. Bosseaux]. *Translation Studies*, 10(3), 362-364.
- Saldanha, G., & O'Brien, S. (2013). *Research methodologies in translation studies*. Manchester, England: St. Jerome.
- Sánchez-Mompeán, S. (2019). Dubbing attitudes through tonal patterns: When tones speak louder than words. *Vigo International Journal of Applied Linguistics*, 16, 135-156.
- Sánchez-Mompeán, S. (2020). *The prosody of dubbed speech: Beyond the character's words*. Murcia, Spain: Palgrave Macmillan.
- Van Leeuwen, T. (1999). *Speech, music, sound*. London, England: Macmillan.
- Voellmer, E., & Zabalbeascoa, P. (2014). How multilingual can a dubbed film be? Language combinations and national traditions as determining factors. *Linguistica Antverpiensia, New Series. Themes in Translation Studies*, 13, 232-250.

پیوست

نام و نام خانوادگی: خانم ۱ آقا ۲ سن:												
با سلام و تشکر از همکاری شما در این پژوهش. خواهشمند است پس از مشاهده بخش‌هایی از سریال شرلوک، نظر خود را در مورد هریک از ویژگی‌های صدای شخصیت اصلی به نام شرلوک هلمز با علامت زدن یکی از گزینه‌های ۱ تا ۱۰ مشخص نمایید.												
ویژگی صدای بازیگر اصلی											ردیف	
tense	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	Lax	۱
محکم و استوار											آرام	
rough	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	Smooth	۲
خش‌دار											ملایم	
breathy	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	non-breathy	۳
صدای همراه با بازدم هوا											صدای بدون بازدم هوا	
loud	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	Soft	۴
بلند											آهسته	
low	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	High	۵
پم											زیر	
vibrato	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	Plain	۶
لرزان											صاف	
nasal	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	Non-nasal	۷
خیشومی											غیر خیشومی	

نام و نام خانوادگی: خانم ۱ آقا ۲ سن:												
با سلام و تشکر دوباره. خواهشمند است پس از مشاهده بخش‌هایی از دوبله فارسی سریال شرلوک، نظر خود را در خصوص هریک از ویژگی‌های صدای دوبلور شخصیت اصلی به نام شرلوک هلمز با علامت زدن یکی از گزینه‌های ۱ تا ۱۰ مشخص نمایید.												
ردیف ویژگی صدای دوبلور شخصیت اصلی												
tense											Lax	۱
محکم و استوار	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	آرام	
rough											Smooth	۲
خش‌دار	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	ملایم	
breathy											non-breathy	۳
صدای همراه با بازدم هوا	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	صدای بدون بازدم هوا	
loud											Soft	۴
بلند	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	آهسته	
low											High	۵
پم	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	زیر	
vibrato											Plain	۶
لرزان	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	صاف	
nasal											Non-nasal	۷
خیشومی	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	غیر خیشومی	

درباره نویسندگان

سیما ایمانی دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد مترجمی زبان انگلیسی دانشگاه فردوسی مشهد است. وی در حال حاضر دانشجوی دکتری مطالعات ترجمه در دانشگاه علامه طباطبائی تهران است. حوزه‌های پژوهشی موردعلاقه ایشان ترجمه دیداری شنیداری و نقد ادبی است. مسعود خوش‌سلیقه استاد گروه زبان انگلیسی دانشگاه فردوسی مشهد است. مطالعات و پژوهش‌های او در سال‌های اخیر متمرکز بر گونه‌های مختلف ترجمه دیداری شنیداری در بستر ایران است.